

ירושלים

בירתה הנצחית של אומה אחת

ההיבטים החוקיים של זכויות היהודים

אלי א. הרץ

Copyright © 2011 Myths and Facts, Inc. and Eli E. Hertz

All rights reserved. Parts of this publication may be reproduced with attribution for noncommercial use and as citation. For all other purposes a prior written permission of the publisher must be obtained.

Published by: Myths and Facts, Inc. PO Box 941, Forest Hills, NY 11375

Myths and Facts, Inc. is a tax-exempt organization under section 501(c) (3) of the Internal Revenue Code ("IRC") and all contributions to it are deductible as charitable contributions.

Email Address: eli@MythsAndFacts.org | www.MythsAndFacts.org

Library of Congress Control Number: 2011900093

ISBN 10: 0-9741804-4-0

Printed in the United States of America

Eli E. Hertz, Editor-in-Chief, Writer and Publisher

Mala Hertz, Assistant Editor

All quotes included in this document are taken verbatim from the given source.

THE JEWS IN JERUSALEM

by

Edwin S. Wallace, former U.S. Consul, Constantinople

Published by Cosmopolitan Magazine – 1898

AT THE WALL OF WAILING

מוֹבָאָה

”אין זה מדויק לקרוא כיום לפלסטין ה-”ארץ” או לירושלים ”עיר היהודים” אך פלסטין היא ארץ היהדות והעיר הראשית שלה [ירושלים] היא מעבר לכל ספק בירת העולם של סוג מיוחד של אמונה דתית.

”בעיר זו של היהודים, בה עולה האוכלוסייה היהודית על האחרות פי שלושה, ליהודי יש פחות זכויות מאשר למוסלמי או לנוצרי הממוצע...”

תבנית בית המקדש השני

תוכן העניינים

2	השערים בחומת העיר העתיקה
3	היהודים בירושלים על ידי Edwin S. Wallace
4	תבנית בית המקדש השני
6	מבוא
7	הקשר היהודי לירושלים: היסטורי, דתי, ופוליטי
9	הקשר הרופף של האסלאם לירושלים
11	עברה המביש של ירדן
12	איחוד ירושלים
12	ירושלים מעולם לא היתה עיר ערבית
13	מיתוס "שתי ערים"
14	הרס ההיסטוריה
14	המקומות הקדושים וירושלים
15	בינאום ירושלים
17	האו"ם וירושלים
18	החלטת האו"ם 242
19	הטרור הפלסטיני בעיר השלום
22	הערות

מבוא

ירושלים והעם היהודי שלובים זה בזה במידה כזו שסיפור ההיסטוריה של האחת הוא סיפורו של האחר. במשך יותר מ-3,000 שנה מילאה ירושלים מקום מרכזי בחייו של העם היהודי, מן ההיבט התרבותי, כמו גם הפוליטי והרוחני, כפי שאנחנו למדים מכתבי הקודש. לאורך 2,000 שנות הגלות, כינו יהודים את ירושלים עיר מולדתם. דברים אלה עומדים בסתירה עמוקה ליחסים שבין ירושלים והמוסלמים החדשים המאדירים באופן מלאכותי את הזיקה שבין האסלאם לירושלים.

השליטים הערבים שמשלו בירושלים בשנות החמישים והשישים של המאה העשרים לא הפגינו כל סובלנות דתית בעיר שהיא ערש הולדתן של שתי דתות מערביות מרכזיות. מגמה זו השתנתה אחרי מלחמת ששת הימים ב-1967, כאשר זכתה ישראל מחדש בשליטה בעיר כולה. אחד מצעדיה הראשונים של ישראל היה הכרה רשמית בכל האינטרסים הדתיים בירושלים. אך המאבק על השליטה בירושלים ובאתריה הדתיים עדיין נמשך.

הטרור הפלסטיני הערבי שם לו למטרה את ירושלים, בניסיון לזכות מחדש בשליטה בעיר מידי ישראל. התוצאה היתה הפיכתה של ירושלים, שפירושו המילולי של שמה הוא עיר השלום, לשדה קרב עקוב מדם ובכך ויתרו למעשה ערביי פלסטין על חלקם בעתידה של העיר.

תקוותי היא שירבו אלה אשר יטרחו ללמד סניגוריה על העמדות החוקיות של הציונות המודרנית בנוגע למעמדה של ירושלים כבירתו הנצחית של העם היהודי, וכמו כן, שספרון זה ידרבן את קוראיו ללמוד את הנושא באופן יותר מקיף ויסודי.

אלי הרץ

הקשר היהודי לירושלים: היסטורי, דתי, ופוליטי

ירושלים, כתב ההיסטוריון סיר מרטין גילברט, איננה "סתם" עיר: "היא תופשת את המקום המרכזי מבחינה רוחנית ופיזית בעברם של היהודים כעם."¹

במשך יותר מ-3000 שנה ראו היהודים את ירושלים כבירתם הרוחנית, הפוליטית וההיסטורית, גם בתקופות בהן לא שלטו בעיה. במהלך ההיסטוריה הארוכה שלה, שימשה ירושלים, כשם שהיא משמשת כיום, כבירתו הפוליטית של עם אחד בלבד – היהודים. חשיבותה בהיסטוריה היהודית החלה ב-1004 לפנה"ס, כשדויד המלך הכריז עליה כעל בירת הממלכה היהודית הראשונה. על-פי התנ"ך, בנו ויורשו של דויד, שלמה המלך, בנה בה את בית המקדש הראשון. לרוע המזל, לא האירה ההיסטוריה פנים אל העם היהודי.²

410 שנה לאחר שהשלים שלמה את בנייתה של העיר, כבשו הבבלים (אבותיהם הקדמונים של תושבי עיראק של היום) את ירושלים, הרסו אותה ואילצו את היהודים לגלות ממנה. כעבור חמישים שנה הורשו היהודים, שכוננו אז "בני ישראל", לשוב בעקבות כיבושה של בבל על ידי פרס (היא איראן של ימינו). העניין הראשון במעלה עבור היהודים היה לתבוע מחדש חזקה על ירושלים כבירתם ולבנות בה שוב את בית המקדש, הוא "הבית השני".

ירושלים היתה יותר מבירה פוליטית עבור הממלכה היהודית, היא היתה מרכז רוחני. במהלך תקופת בית ראשון ושני היו יהודים מכל רחבי הממלכה עולים לרגל לירושלים שלוש פעמים בשנה בסוכות, פסח ושבעות, עד שהחריבה האימפריה הרומית את בית המקדש השני ב-70 לספירה ושמה קץ לריבונות היהודית בירושלים למשך אלפיים השנים הבאות. גם לנוכח תהפוכות הגורל הללו, מעולם לא וויתרו היהודים על הקשר לירושלים או לארץ ישראל.

בכל מקום בעולם בו חיו היהודים במהלך אלפיים שנות הגלות, מחשבותיהם ותפילותיהם כווננו לירושלים. גם כיום, בישראל, בארה"ב ובכל מקום אחר, תפילות טקסיות, חגים ואירועים חשובים, כוללים הכרה בירושלים כמרכיב מרכזי בחוויה היהודית:

- יהודים תמיד מתפללים לכיוון ירושלים.
- ארון הקודש בו מוחזקים ספרי התורה בבית הכנסת פונה בכל העולם לכיוון ירושלים.³

- סדר הפסח מסתיים בכל שנה במילים: "לשנה הבאה בירושלים", אותן המילים מבטאות בתום יום הכיפורים, היום הקדוש ביותר בשנה היהודית.
- איסור חתונות למשך שלושה שבועות בקיץ מסמל את פריצת חומות ירושלים על ידי הצבא הבבלי ב-586 לפנה"ס. תקופה זו מגיעה לשיאה ביום אבל מיוחד – תשעה באב – המנציח את חורבן בית המקדש הראשון והשני.

- טקסי חתונה יהודיים – אירועים מלאי אושר, נמהלים בצער על חורבן ירושלים. החתן חוזר על פסוק תנ"כי מגלות בבל: "אם אשכחך ירושלים, תשכח ימיני" ושובר כוס לציון חורבן בית המקדש.⁴

חשיבותה של ירושלים ליהודים מתבטאת בשפת הגוף ממש, שתכופות מעידה רבות על טיבו של האדם. ניתן לטעון כי אותה שפה אף מספרת לנו על החשיבות הנמוכה שמייחסים לירושלים המוסלמים:

- כשיהודים מתפללים הם פונים לירושלים, ובירושלים גופה מתפללים היהודים לכיוון הר הבית.

- כשמוסלמים מתפללים, הם פונים למכה. בירושלים מתפללים המוסלמים כשגבם לעיר.

- אפילו בקבורה, מופנות פניו של מוסלמי לכיוון מכה.

לבסוף, שימו לב למספר הפעמים שהעיר מוזכרת בספרי הקודש של שתי הדתות:

- בתנ"ך מוזכרת "ירושלים" 349 פעמים. "ציון", שם נוסף לירושלים, מוזכר 108 פעמים.⁵

- הקוראן לא מזכיר את ירושלים – אף לא פעם אחת.

גם כאשר משלו אחרים בעיה, שמרו היהודים על נוכחות פיזית בה, גם לנוכח רדיפות וקיפוח. טרם הופעת הציונות המודרנית בשנות השמונים של המאה ה-19, הונעו יהודים, מכוח מה שניתן לכנות כ"ציונות דתית", לחיות בארץ הקודש, והתישבו בעיקר ב"ארבע ארצות הקודש" (כינוי שניתן לערים הקדושות בא"י): צפת, טבריה, חברון והחשובה מכולן – ירושלים. כתוצאה מכך, היוו יהודים רוב באוכלוסיית ירושלים במשך דורות.

ב-1898, "בעיר זו של היהודים, בה עולה האוכלוסייה היהודית על האחרות פי שלושה ... מנו היהודים 75% מאוכלוסיית העיר העתיקה במה שמזכ"ל האו"ם הקודם, קופי ענאן, כינה "ירושלים המזרחית".⁶

ב-1914 כאשר שלטו הטורקים העותומאניים בעיר, היוו 45,000 היהודים, רוב מתוך כלל 65,000 התושבים,⁷ ובשעת הכרזת העצמאות של מדינת ישראל ב-1948, חיו 100,000 יהודים בעיר אל מול 65,000 ערבים בלבד. לפני איחודה, היה שטחה של "ירושלים המזרחית" שבשליטת הירדנים 6 קמ"ר בלבד, בהשוואה ל-38 קמ"ר שב-"צד היהודי".

הקשר הרופף של האסלאם לירושלים

על אף 1,300 שנים של שלטון ערבי-מוסלמי בעיר, מעולם לא היתה ירושלים בירתה של ישות ערבית כלשהי. ככלל, מוסבר תפקידה של ירושלים באופן הברור ביותר כתוצאה של צרכי שעה פוליטיים שהשפיעו על אמונה דתית.

מוחמד, שייסד את האסלאם בשנת 622 לסה"נ, נולד וגדל במה שהיום היא ערב הסעודית; רגלו מעולם לא דרכה בירושלים. הקשר בינו ובין העיר עלה רק שנים רבות לאחר מותו כאשר נבנו מסגד "כיפת הסלע" ומסגד "אל-אקצה" בשנת 688 ו-691 בהתאמה, כתוצאה מיריבויות פוליטיות ודתיות. בשנת 638 הח'ליף (ממשיכו של מוחמד) עומר וצבא הפולשים שלו כבשו את ירושלים מידי האימפריה הביזנטית. אחת הסיבות שבשלה הוקם מבנה קדוש בירושלים היתה הרצון להפגין את עליונות האסלאם על הנצרות והמקדש החשוב ביותר שלה, כנסיית הקבר הקדוש.⁸

מאבק הכוחות בתוך האסלאם עצמו היה חשוב אף יותר. החליפים האומיים מדמשק ששלטו בירושלים, ביקשו לבסס מקום קדוש חליפי למקרה בו יחסמו יריביהם את הגישה למכה. עניין זה היה רב משקל כיוון שהחאג' – העלייה לרגל למכה – היה ונשאר אחד מחמשת עיקרי האסלאם. כתוצאה מכך, נבנו המבנים שנועדו כמסגד כיפת הסלע והמסגד הסמוך.⁹

כדי להגביר את יוקרתה של "מִכָּה החלופית", כונה המסגד בירושלים "אל אקצה". משמעות השם בערבית היא "המסגד הרחוק ביותר"; אך טמונות בו משמעויות נוספות, כיוון שבצירוף זה נעשה שימוש בסיפור מרכזי בקוראן

שנקרא "מסע הלילה". בקטע זה, מגיע מוחמד לאל-אקצה על רמך מכונף מלווה במלאך גבריאל; משם הם עולים השמימה למפגש עם אללה, שלאחריו שב מוחמד למכה. במתן השם "אל אקצה" למסגד בירושלים נעשה ניסיון לטעון כי "כיפת הסלע" היא אותו המקום ממנו עלה מוחמד השמימה, ובכך לקשור את ירושלים להתגלות אלוהית באמונת האסלאם.

ירושלים מעולם לא תפסה את מקומה של מכה בחשיבותה בעולם המוסלמי. משנפלה השושלת האומיית ב-750 לסה"נ, התערער גם מעמדה של העיר באסלאם למשך 350 שנה, עד בואם של הצלבנים. במהלך אותן מאות נפלו אתרים אסלאמיים רבים קורבן להזנחה וב-1016 קרס מסגד "כיפת הסלע".¹⁰

למרות כל זאת, במשך 1,300 שנים משלו שושלות מוסלמיות שונות (מסוריה, ממצרים ומטורקיה) בירושלים כחלק משליטתן בכל ארץ ישראל, שהופרעה רק על ידי הצלבנים. חשוב ביותר לציין שלכל אורך התקופה, לא עשתה אף שושלת מוסלמית את ירושלים לבירתה.¹¹ במאה התשע עשרה, הגיעה ירושלים תחת השליטים המוסלמים לדרגת הזנחה כזו, שכמה סופרים מערביים חשובים ראו לנכון לציין זאת. הסופר הצרפתי, גוסטב פלובר, למשל, מצא "הריסות בכל מקום" במהלך ביקורו ב-1850 כאשר היתה ירושלים עדיין חלק מהאימפריה הטורקית (1516-1917). שבע עשרה שנה מאוחר יותר כתב מרק טווין כי ירושלים "היתה לכפר אביון".¹²

אכן, חשיבותה של ירושלים בעולם המוסלמי "מתגלה" רק כאשר לא מוסלמים (הצלבנים, הבריטים והיהודים) שולטים בעיר או כובשים אותה.¹³ רק בנקודות אלו בהיסטוריה טענו מנהיגים מוסלמים כי ירושלים היא העיר השלישית בקדושתה אחרי מכה ומדינה.¹⁴ המקרה נשנה ב-1967, כשתפשה ישראל את ירושלים המזרחית שנשלטה על ידי ירדן (ואת העיר העתיקה) תוך כדי מלחמת ששת הימים. באופן תמוה לא הזכירה האמנה הפלשתינית של אש"ף, שנכתבה ב-1964, את ירושלים כלל ועיקרה. רק לאחר שהשיבה ישראל לידיה את השליטה בירושלים כולה עידכן אש"ף את האמנה כך שתכלול את ירושלים.

עברה המביש של ירדן

גם בתקופה הסמוכה לימינו – באמצע המאה העשרים, הפעם האחרונה בה שלטו ערבים בחלקים מירושלים, לא הפגינו הללו יחס של כבוד לעיר הקודש.

ב-1948, כשהשתלטה ירדן על חלקה המזרחי של ירושלים, בכלל זה העיר העתיקה, נחלקה העיר בפעם הראשונה ב-3,000 שנותיה. תחת הסכמי שביתת הנשק מ-1949 עם ישראל, הבטיחה ירדן לאפשר גישה לכל המקומות הקדושים אך הבטחה זו לא קויימה. מ-1948 ועד מלחמת ששת הימים ב-1967 הפך החלק של ירושלים שנשלט בידי הירדנים לעיר פרובינציאלית, מבודדת ולא מפותחת, ואתריה הדתיים נפלו קורבן לחוסר סובלנות דתית.

העיר העתיקה התרוקנה מיהודים. אתרים יהודיים כגון הר הזיתים חוללו. ירדן הרסה יותר מחמישים בתי כנסת¹⁵ ומחקה כל זכר לנוכחות יהודית. בנוסף, גורשו היהודים מהרובע היהודי של העיר העתיקה, הסמוך לכותל המערבי, אזור בו חיו במשך דורות.

במשך 19 שנה [1948-1967], נמנעה כניסתם של יהודים ונוצרים (ואפילו מוסלמים) תושבי ישראל לאתריהם הקדושים, למרות התחייבותה של ירדן לאפשר גישה חופשית. מהיהודים, לדוגמא, נמנעה האפשרות להתפלל בכותל המערבי; מהערבים הנוצרים, תושבי ישראל, נמנעה הגישה לכנסיות ולאתרים דתיים נוספים בעיר העתיקה ובבית לחם הסמוכה, שהיתה נתונה אף היא תחת שלטון ירדני.¹⁶ בתקופת שלטונה של ירדן בירושלים המזרחית, הביאו חוקיה שהגבילו מוסדות נוצריים, לצמצום דרמטי של האוכלוסיה הנוצרית עד לכדי פחות ממחצית מגודלה הקודם, מ-25,000 ל-11,000. דפוס זה מאפיין ערבים נוצרים במדינות ערביות נוספות במזרח התיכון בהן חופש הדת אינו נשמר במלואו.¹⁷

רק לאחר מלחמת ששת הימים נבנה הרובע היהודי מחדש והגישה החופשית למקומות הקדושים נתאפשרה שוב. ראויה לציון העובדה שלאחר שסיפחה ירדן את הגדה המערבית בשנות החמישים, נמנעה גם היא מלעשות את ירושלים – העיר השלישית בקדושתה לאסלאם – לברתה.

ירושלים המאוחדת

ישראל איחדה את ירושלים ב-1967, לאחר שירדן הצטרפה למצרים ולסוריה במלחמה תוקפנית והפגיזה את חלקה היהודי של ירושלים. מנהיגי ישראל נשבעו ששנית לא תחולק ירושלים.

על אף היחס המחפיר לרובע היהודי ולהר הזיתים תחת השלטון הירדני, ולמרות הפרת ההתחייבות הערבית לאפשר גישה חופשית לכל האתרים הקדושים ליהודים ולנוצרים, היה אחד הצעדים הראשונים שנקטה ישראל, לאחר איחוד העיר, הבטחת ושמירת זכויותיהם של כל תושבי ירושלים. צעד זה לא זאת בלבד שהעניק גישה חופשית לאתרים הקדושים לכל הדתות אלא אף היה הפגנה חסרת תקדים של סובלנות דתית. ישראל העניקה לרשויות הדת הנוצריות והמוסלמיות את האחריות לניהול מוסדותיהן הדתיים, כולל ניהול מוסלמי של האתר היהודי הקדוש ביותר, הר הבית. בסופו של דבר הפר הוואקף, גוף מוסלמי הנושא באחריות המנהלית על הר הבית, את האמון שניתן בו לכבד ולהגן על קדושת הר הבית הן למוסלמים והן ליהודים.¹⁸

ירושלים מעולם לא היתה עיר ערבית

מנהיגים ערבים מוסיפים לטעון בעקשנות כי ירושלים היא עיר ערבית. מיתוס זה משמש כתואנה לחלץ שליטה חלקית בירושלים מידי ישראל וכדי להפכה לבירת המדינה הפלסטינית. זהו גם חלק מאסטרטגיה ארוכת טווח להרס המדינה היהודית. זוהי אחת הסיבות שבגינה דחה יושב ראש אש"ף, יאסר ערפאת, את ההצעה הישראלית חסרת התקדים של "עכשיו-או-לעולם-לא" בשיחות השלום בקמפ-דייויד בשנת 2000. ההצעה נתנה מוצא מהמבוי הסתום אליו נקלעו השיחות על מעמדה של ירושלים בהציעה לערבים להתחלק בניהולם של חלקים בעיר. אולם רק לאחר מעשה חשף ערפאת את עמדתו האמיתית בהצהרה שניתנה לאחר הפסגה ובה הכריז כי תביעתו של אש"ף לריבונות על ירושלים כללה את כנסיית הקבה, המסגד בהר הבית, הרובע הארמני, "ירושלים כולה, כולה כולה".¹⁹

מיתוס "שתי ערים"

פלסטינים הזינו את המיתוס שמאז ומתמיד היו שתי ירושלים – "ירושלים מזרחית" ערבית, ומנגד "ירושלים מערבית" יהודית.

ירושלים מעולם לא היתה עיר ערבית. בפועל יהודים היו רוב בירושלים מאז 1870²⁰ ו"מזרח-מערב" אינה חלוקה פוליטית כי אם גיאוגרפית. באופן מהותי הדבר שקול לטענה כי על אנאפוליס, בירת מרילנד השוכנת לחופה המזרחי, להיות ישות פוליטית נפרדת מיתר המדינה.

ב-1880 היו היהודים 52 אחוז מאוכלוסיית העיר העתיקה שבירושלים המזרחית ועדיין היוו 42 אחוז מאוכלוסיית העיר העתיקה ב-1914.²¹ בשנת 1948, היו בירושלים 100,000 יהודים ו-60,000 ערבים. מפקד אוכלוסין ישראלי-ירדני קבע ב-1961 כי 67.7 אחוז מאוכלוסיית העיר יהודית. תצלום אוויר משנת 1967 חושף את האמת אודות האזור המכונה "ירושלים המזרחית": היא היתה לא יותר מעיר מוקפת חומה צפופה-יתר-על-המידה, עם מספר שכונות פזורות ומוקפות כפרים. לפני איחוד העיר היה שטחה של ירושלים שבשליטה ירדנית 6 קמ"ר בלבד, בהשוואה לצד היהודי שהשתרע על פני 38 קמ"ר.

על אף שאיחוד העיר הפך את ירושלים כולה לעיר הגדולה בישראל ולמטרופולין הומה, דוחים גם מנהיגים פלסטינים מתונים את רעיון העיר המאוחדת. משמען של תביעותיהם המינימאליות הכוללות "את ירושלים המזרחית בלבד" הוא ויתור יהודי על האתרים היהודיים הקדושים (כולל הרובע היהודי והכותל המערבי), אותם לא השכילו הערבים לשמר כיאות כשהיו תחת שלטונם, והחזרתן של שכונות שהיום מכילות את חלק הארי מהאוכלוסייה היהודית של ירושלים. חלוקתה של ירושלים על 763,800 תושביה לעיר מזרחית ועיר מערבית היא כיום מעשית וסבירה כמו חלוקתה מחדש של ברלין לשתי ערים, או הפרדה של מזרח הארלם משאר מנהטן.

התביעה הערבית לירושלים, עיר יהודית ע"פ כל הגדרה, משקפת את גישת "שלי-שלי, שלך-שלי" העומדת בתשתית התפישה הפלסטינית בנוגע לאופן סיום הסכסוך הערבי-ישראלי.

מושגים אלה מתבטאים גם בדרישה למימוש "זכות השיבה"²² לא רק בירושלים אלא אף בתוך תחומי "הקו הירוק".

הרס ההיסטוריה

הערבים מכחישים את הקשר היהודי לירושלים; הם הורסים עדויות ארכיאולוגיות ומחבלים בעתיקות, אפילו במקום הקדוש ביותר ליהודים – הר הבית.

הערבים הכחישו בהתמדה את הלגיטימיות של הקשר בין היהודים לירושלים. ערפאת ומנהיגים ערבים אחרים התעקשו שמעולם לא היו מקדשים יהודיים על הר הבית. בנוסף טענו כי הכותל המערבי הוא למעשה אתר מוסלמי קדוש עליו יש למוסלמים זכויות היסטוריות.²³ בהפכם מילים למעשים, הפגינו אנשי דת מוסלמים, המנהלים את מתחם הר הבית, זלזול בוטה ובזז לעדויות הארכיאולוגיות לנוכחות יהודית במקום.

בין השנים 1991 ו-2001 הסיר והשליך הוואקף המוסלמי למעלה מ-13,000 טונות של מה שכונה על ידי נציגי הוואקף "פסולת בניין" מההר ויסודותיו, לרבות שרידים ארכיאולוגיים מבית המקדש הראשון והשני, אותם מצאו ישראלים לאחר מכן באתרי פסולת. במהלך עבודות בנייה של מסגד חדש בהיכל תת קרקעי, אשר בנייתו המשווערת אירעה בתקופתו של הורדוס, וריצופו של מסגד פתוח נוסף במקום אחר בהר הבית, מנע הוואקף מרשות העתיקות הישראלית פיקוח, ואפילו תצפית על העבודות שהתבצעו. על פי חוק, כשנחשפים ממצאים ארכיאולוגיים מכל תקופה שהיא – יהודית או אחרת – מוסמכת הרשות לצפות ואף לפקח על העבודות בכל מקום בארץ ישראל. הרשאה זו תקפה משנת 1922 ומתועדת באמנה הבינלאומית של חבר הלאומים: "המנדט על פלשתינה".²⁴

זלזול כה בוטה במורשת היהודית הפרה-אסלאמית של ירושלים – בייחוד באתר היהודי הקדוש ביותר – הוא צורה ערמומית בהרבה של אותו חוסר סובלנות אסלאמי שהניע את הטליבאן להרוס שני פסלי בודהה פרה-אסלאמיים ענקיים שנחצבו בצוק באפגניסטן.²⁵

המקומות הקדושים וירושלים

נדמה כי ירושלים ניצבת בליבו של הסכסוך הערבי-ישראלי. למעשה, מדובר בשני נושאים מובחנים: זה של ירושלים וזה של המקומות הקדושים. סיר אליהו לאוטרפאכט, שופט אד-הוק לשעבר בבית המשפט הבינלאומי לצדק ומלומד נודע ומכובד בתחום החוק הבינלאומי באוניברסיטת קיימברידג', מבהיר:

"לא זאת בלבד ששתי הבעיות נפרדות; הן אף שונות למדי באופיין זו

מזו. באשר למקומות הקדושים, השאלה נוגעת ברובה בהבטחת כיבוד האינטרסים הקיימים של שלוש הדתות ומתן הערובות הדרושות לחופש הגישה, הפולחן והמינהל הדתי. שאלות ממין זה הן אך בעיה שולית בין ישראל ושכנותיה ופתרון לא אמור לסבך את המשא ומתן לשלום. בנוגע לירושלים עצמה, השאלה נוגעת בביסוס מערכת מנהל עירונית אפקטיבית שביכולתה להגן על זכויותיהם של המרכיבים השונים באוכלוסייתה הקבועה של העיר – נוצרים, ערבים ויהודים – ולהבטיח את היציבות השלטונית והביטחון הפיזי שהן דרישות החיוניות לעירם של המקומות הקדושים.²⁶

בינאום ירושלים

השופט לאוטרפאכט, הדגיש בחקירתו את הבעיות המשפטיות סביב מעמדם של ירושלים והמקומות הקדושים, שרעיון בינאום העיר לא היה חלק מהמנדט הבינלאומי המקורי:

”דבר לא נאמר במנדט אודות בינאום ירושלים. אכן, ירושלים אינה מוזכרת בעצמה – אף שהמקומות הקדושים מוזכרים. וזוהי, כעת, עובדה רלוונטית לכשעצמה. מפני שהיא מראה כי בשנת 1922 לא היתה כל נטייה לזהות את שאלת המקומות הקדושים עם זו של בינאום ירושלים.”²⁷

מנהיגים ערבים, לרבות פלשתינים, ניסו להצדיק את זכותם על ירושלים באמצעות עיוות משמעותן של החלטות האו”ם בנוגע לעיר. החלטה 181 של האו”ם, לדוגמא, שאומצה על ידי העצרת הכללית בשנת 1947, המליצה על הפיכת ירושלים לעיר בינלאומית, או לקורפוס ספרטום (גוף נפרד). עם זאת, מתעלמים דוברים ערבים מכך שהחלטה 181 הייתה המלצה בלתי מחייבת, שמדינות ערב עצמן הצביעו נגדה פה אחד.

פרופסור ג'וליוס סטון, אחד מברי-הסמכא הנודעים ביותר במאה העשרים בתחום תורת המשפט והחוק הבינלאומי,²⁸ מציין כי החלטה 181 היא “משוללת כוח מחייב” מלידתה, היות והצריכה הסכמה של כל הצדדים הנוגעים בדבר:

”בשעה שמדינת ישראל, מצידה, הביעה נכונות לקבלה, דחו אותה שאר המדינות המערבות ואף נערכו למלחמה לא-חוקית כנגדה.”

בשנת 1968 כתב השופט לאוטרפאכט על התנאים החדשים שנוצרו מאז שנת 1948 בנוגע לרעיונות הישנים בדבר בינאומה של ירושלים:

- "המדינות הערביות דחו את תכנית החלוקה ואת ההצעה לבינאום העיר.
- "המדינות הערביות התנגדו פיזית ליישום החלטת האו"ם. הן ביקשו לגרש את התושבים היהודים של ירושלים בכח הזרוע ולהשיג שליטה בלעדית בירושלים.
- "במהלך האירועים, השיגה ירדן שליטה עיקרית בחלקה המזרחי של ירושלים, לרבות העיר העתיקה.
- "בשעה שירדן התירה לנוצרים גישה חופשית במידה סבירה למקומות הקדושים להם, היא מנעה מהיהודים כל גישה למקומות הקדושים ליהדות.²⁹ זו הייתה הזנחה מהותית של מסורת חופש הפולחן הדתי בארץ הקודש, שהתפתחה במשך מאות בשנים. בנוסף זו הייתה הפרה ברורה של ההתחייבות הירדנית מהסכם שביתת הנשק שנחתם עם ישראל ב-3 באפריל, 1949. סעיף VIII בהסכם זה קרא להקמת ועדה מיוחדת, ובה נציגים מישראל ומירדן, שתיצור תכנית מוסכמות בנושאים מסוימים אשר יכללו, בכל מקרה, את אשר עליו קיימת כבר הסכמה עקרונית... והוא גישה חופשית למקומות הקדושים ולמוסדות התרבות ושימוש בבית הקברות שבהר הזיתים.
- "האו"ם לא הביע שום דאגה נוכח האפליה שהונהגה כלפי בני אדם בעלי אמונה יהודית.
- "האו"ם קיבל כסבירה את השליטה הבלתי מפקחת של הכוחות הירדניים בעיר העתיקה – על אף העובדה כי הנוכחות של כוחות ירדניים מערבה מנהר הירדן הייתה משוללת כל הצדקה חוקית.
- "במהלך התקופה שבין 1948 ל-1952 הגיעה העצרת הכללית להשלמה הדרגתית עם העובדה כי האירועים הדביקו את הבינאום הטריטוריאלי של ירושלים והפכוהו ללא רלוונטי:"

"בחמישה ביוני 1967, הפרה ירדן במתכוון את הסכם שביתת הנשק בתקפה את חלקה הישראלי של ירושלים. לא היה ספק שפעולה ירדנית זו לא היוותה תגובה למתקפה ישראלית כלשהי: היא התרחשה על אף הבטחות מפורשות, שהועברו למלך חוסיין דרך מפקד האו"ם, לפיהן אם לא תתקוף ירדן את ישראל, לא תתקוף האחרונה את ירדן. למרות האשמות תכופות בתוקפנות המופנות כלפי ישראל בנוגע למלחמת ששת הימים, העובדה

היא שהניסיונות שנעשו להשגת גינוי של ישראל כצד התוקפני במלחמה – נכשלו. רובן המוחלט של המדינות החברות באו"ם הצביע כנגד ההצעה שראתה בישראל את התוקפן.³⁰

כיום, 44 שנה מאז איחדה ישראל את ירושלים ואפשרה חופש דתי מוחלט, וגישה בלתי מוגבלת למקומות הקדושים לכל הדתות, עיר השלום המאוחדת היתה לעובדה קיימת. השופט לאוטרפאכט מאשר:

"המוסלמים נהנים, תחת שלטון ישראלי, מאותה החירות שנשללה מהיהודים במהלך הכיבוש הירדני"³¹

לבסוף, יש לציין: אם החלטה 181 של האו"ם הייתה תקפה כיום (אף שהיא איננה תקפה), אזי היתה תקפה גם ההתניה שבחלק III-D הקובעת כי לאחר 10 שנים, יכול מעמדה הבינלאומי של ירושלים להיות מועמד למשאל עם בקרב כל תושביה של העיר. החלטה זו היתה מוכרעת כיום, כבעבר, על ידי הרוב היהודי המוחץ שבין תושבי ירושלים.

האו"ם וירושלים

לעצרת הכללית של האו"ם ולמועצת הביטחון גם יחד השפעה מוגבלת על עתידה של ירושלים, כפי שהסביר השופט לאוטרפאכט בשנת 1968:

"במקור, היה בינאומה של ירושלים חלק מהצעה רחבה בהרבה שנדחתה על ידי מדינות ערב – הן באו"ם והן 'בשטח'."

"דחייה שהודגשה באמצעות פלישה חמושה לפלשתינה של כוחות מצרים, ירדן, סוריה, לבנון, עיראק, ערב הסעודית ותימן ... שכוונה להרס ישראל."

התוצאה של התוקפנות הערבית המתמדת תוארה באופן הברור ביותר על ידי השופט הפרופסור שוובל:

"בין ישראל, שפעלה באופן הגנתי ב-1948 וב-1967, מחד גיסא, ובין שכנותיה הערביות, שפעלו בתוקפנות ב-1948 וב-1967, מאידך גיסא, עומדת לישראל זכות קניין טובה יותר על הטריטוריה שהיתה פלשתינה, לרבות ירושלים כולה."³² (הדגשת המחבר)

החלטת האו"ם 242

החלטה 242 התקבלה לאחר מלחמת ששת הימים, כאשר תפסה ישראל שטחים ממצרים, ירדן וסוריה, לאחר שאלו התקיפו את ישראל. עם זאת, ירושלים מעולם לא הוזכרה בהחלטה. החלטת האו"ם 242 אף אינה קוראת לנסיגה מלאה מהשטח שנכבש אלא רק ל"נסיגה לגבולות מוכרים וברי הגנה" שיידונו בין הצדדים המעורבים. הערבים הפלסטינים לא היו צד בהחלטה.

ארתור גולדברג, שגריר ארצות-הברית באו"ם לשעבר (ב-1967) שסייע בהכנת הטיוטה להחלטה, מעיד בנוגע להשמטה של ירושלים מהחלטה 242:

"מעולם לא תיארתי את ירושלים כשטח כבוש. החלטה 242 אינה נוגעת לירושלים בשום דרך וההשמטה היא מכוונת."

לסיכום התפקיד אותו עשויים האו"ם והחוק הבינלאומי למלא בקביעת עתידה של ירושלים, ניתן לצטט שוב את השופט לאוטרפאכט:

"(i) העצרת הכללית משוללת סמכות בירושלים ואין לה כל זכות להתקין תקנות בנוגע למקומות הקדושים. מועצת הביטחון מחזיקה כמובן בסמכויותיה, המפורטות בפרק VII בכתב הזכויות, בנוגע לאיומים על השלום, הפרות שלום ומעשי תוקפנות, אך סמכויות אלה אינן נרחבות עד כדי אימוץ גישה כוללת כלשהי בנוגע לעתידים של ירושלים והמקומות הקדושים.

"(ii) התקנות של ישראל בנוגע לירושלים – החדשה והעתיקה – הן חוקיות ובעלות תוקף.

"(iii) על ההסדרים העתידיים בנוגע למקומות הקדושים להיקבע בנפרד מהמנהל הפוליטי של ירושלים. בינאומה הטריטוריאלי של ירושלים שבק חיים – אך לא כן האפשרות לבינאום פונקציונאלי. משמעו של האחרון הוא, למעשה, ההכרה באינטרס האוניברסאלי במקומות הקדושים שבירושלים ואימוץ הקישורים שבין ישראל ובין הקהילה העולמית על מנת לתת ביטוי לאינטרס זה."

הטרור הפלסטיני בעיר השלום

ערבים פלסטינים ריכזו רבות מהתקפות הטרור שלהם ביהודים בירושלים, בתקווה לזכות בעיר על ידי התקפות של מחבלים מתאבדים שתהפוכנה את החיים בעיר השלום לבלתי נסבלים. אולם בטקטיקה זו אין כל חדש. האסטרטגיה הערבית להפיכת ירושלים לזירת קרבות החלה בשנת 1920.

למרבה הצער, פנו מנהיגים ערבים תדיר לאלימות כדי להרוויח את אשר נבצר מהם להשיג בשולחן הדיונים. לאחר כשלון השיחות בקמפ-דיוויד בשנת 2000, יזמו מנהיגים ערבים את אינתיפאדת "אל אקצה" שהתגלגלה לכלל מלחמת גרילה של ממש כנגד ישראל.

היא החלה יום לפני ראש השנה, כאשר אספסוף ערבי יידה אבנים מהר הבית אל המתפללים היהודים שברחבת הכותל המערבי שמתחתיו. מתקפת האבנים הפכה למערכה סדורה של מתקפות טרור. כשמן למדורת האינתיפאדה, המנהיגים הפלסטינים הסיתו מוסלמים ופלסטינים ברחבי העולם בהפיצם שקרים שסיפרו שהיהודים החלו במתקפה על "אל אקצה" כאשר אריאל שרון ערך ביקור של חצי שעה בהר הבית בתחום שעות הביקור המוסדרות. לאמיתו של דבר ההכנות הפלסטיניות לעימות החלו מייד לאחר שעזב יאסר ערפאת את השיחות בקמפ דיוויד.³³

מדוע ממקדים הפלסטינים את מתקפות הטרור שלהם בעיר השלום? כיוון שהפלסטינים, על אף הרטוריקה בה הם עושים שימוש, מבינים במלואה את חשיבותה הסימבולית והרוחנית ליהודים.

פיגועי התאבדות – באוטובוסים ציבוריים, בתי קפה, קניונים ומקומות הומי אדם נוספים בלב העיר – מכוונים מאז הסכמי אוסלו, בשנת 1993, להפוך את חייהם של יהודים ירושלמים לגיהנום. זוועות דוגמת הפיגועים בפברואר ומרץ 1996 בשני אוטובוסים מקו 18 שהרגו 26 בני אדם והפיצוץ באוגוסט 2001 במסעדת סבארו, שקטל 15 בני אדם (לרבות 5 בני משפחה אחת), הם חלק ממאבק מתמשך בן מאה ועשרים שנה על ירושלים שמנהלים הערבים כנגד הציונות.³⁴

שלושה ימי פרעות באפריל 1920 שהוביל אספסוף ערבי, אנטי ציוני ושטוף הסתה דתית, הותירו שישה הרוגים ומאתיים פצועים ברובע היהודי. התוקפים בזזו בתי כנסת, ישיבות ובתי מגורים. ערבים הטמינו פצצות במקומות ציבוריים עוד בפברואר 1947, כאשר פצצה ברחוב בן יהודה, רחובה הראשי של ירושלים, גרמה ל-50 הרוגים. כל זה אירע לפני הקמתה של מדינת ישראל. בשנות החמישים ירו הירדנים מעת לעת לעבר שכונות יהודיות מחומות העיר העתיקה. ולאחר שאוחדה העיר ב-1967, חידשו הערבים את הקרב על העיר בהטמנת פצצות בבתי קולנוע ובסופרמרקטים. מתקפת הטרור הראשונה בקרב המתחדש על ירושלים אירעה ב-1968 בפצצה בשוק הפתוח במחנה יהודה והותירה 12 הרוגים. העובדות הפשוטות הנוגעות להתנהגותם של ערביי פלסטין מראות בבירור כי הם איבדו כל חזקה על עיר השלום.

*מסמך זה עושה שימוש נרחב בקישורים דרך האינטרנט. אם נתקלת בקישור לא-תקין, אנא שים לב למספר בן 5 הספרות שנמצא בסוף כתובת ה-URL והשתמש בו בתיבת החיפוש באתר www.MEfacts.com.

הערות

- 1 "Jerusalem: A Tale of One City," *The New Republic*, Nov. 14, 1994. (11362) Martin Gilbert is an Honorary Fellow of Merton College Oxford and the biographer of Winston Churchill. He is the author of the "Jerusalem: Illustrated History Atlas" (Valentine Mitchell) and "Jerusalem: Rebirth of the City" (*Viking-Penguin*), at: www.mefacts.com/cache/html/wall-ruling_/11362.htm. (11340)
- 2 *Ibid.*
- 3 *Ibid.*
- 4 "If I forget thee, O Jerusalem, let my right hand wither, let my tongue cleave to my palate if I do not remember you, if I do not set Jerusalem above my highest joy." (137, 5-7).
- 5 See Ken Spiro, "Jerusalem: Jewish and Moslem Claims to the Holy City," at: www.aish.com/Israel/articles/Jerusalem_Jewish_and_Moslem_Claims_to_the_Holy_City.asp. (11341)
- 6 "The eighty thousand Jews in Palestine, fully one-half are living within the walls, or in the twenty-three colonies just outside the walls, of Jerusalem. This number – forty thousand Jews in Jerusalem – is not an estimate carelessly made. ..." Edwin S. Wallace, Former U.S. Consul "The Jews in Jerusalem" *Cosmopolitan magazine* (January 1898; original pages of article are in possession of the author).
- 7 "JERUSALEM - Whose City?" at: <http://christianactionforisrael.org/whosecity.html>. (10744)
- 8 "Dome of the Rock" at: www.sacredsites.com/1st30/domeof.html. (11342)
- 9 See Ken Spiro, "Jerusalem: Jewish and Moslem Claims to the Holy City," at: www.aish.com/Israel/articles/Jerusalem_Jewish_and_Moslem_Claims_to_the_Holy_City.asp. (11341)
- 10 Daniel Pipes, "If I Forget Thee: Does Jerusalem Really Matter to Islam," *The New Republic*, April 28, 1997, at: www.danielpipes.org/article/281. (10746)
- 11 See Ken Spiro, "Jerusalem: Jewish and Moslem Claims to the Holy City," at: www.aish.com/Israel/articles/Jerusalem_Jewish_and_Moslem_Claims_to_the_Holy_City.asp. (11341)
- 12 Daniel Pipes, "If I Forget Thee: Does Jerusalem Really Matter to Islam," *The New Republic*, April 28, 1997, www.danielpipes.org/article/281. (10746)
- 13 *Ibid.*
- 14 See Ken Spiro, "Jerusalem: Jewish and Moslem Claims to the Holy City," at: www.aish.com/Israel/articles/Jerusalem_Jewish_and_Moslem_Claims_to_the_Holy_City.asp. (11341)

- 15 Dore Gold, "Jerusalem in International Diplomacy," Jerusalem Center for Public Affairs, at www.jcpa.org/jcprg10.htm. (10747)
- 16 "Jerusalem: A Tale of One City," *The New Republic*, Nov. 14, 1994. (11362) Martin Gilbert is an Honorary Fellow of Merton College Oxford and the biographer of Winston Churchill. He is the author of the "Jerusalem: Illustrated History Atlas" (Valentine Mitchell) and "Jerusalem: Rebirth of the City" (*Viking-Penguin*), at: www.mefacts.com/cache/html/wall-ruling_/11362.htm. (11340)
- 17 *Ibid.*
- 18 *Ibid.*
- 19 Dore Gold, "Jerusalem in International Diplomacy." See: www.jcpa.org/jcprg10.htm. (10747)
- 20 For these and more statistics, see "Jerusalem: The City's Development from a Historical Viewpoint," at: www.mfa.gov.il/MFA/MFAArchive/1990_1999/1998/7/Jerusalem-%20The%20City-s%20Development%20from%20a%20Historica. (10748)
- 21 Rami Yizrael, "The Jewish Quarter in Old Jerusalem in the War of Independence" (in Hebrew), Jerusalem: Ben Zvi Institute at: <http://ybz.org.il/?ArticleID=71>. (11343)
- 22 "The Right of Return" here refers to Arab demands that Israel allow all the Palestinians who fled in 1948 and left in 1967 – more than four million Arabs by their own estimates – to simply "overrun" Israel demographically.
- 23 According to Egyptian Minister of Waqfs (religious endowments) Mahmoud Hamdi Zakzouk: "Jews have no legitimate claim to Al-Buraq Wall," April 28, 2001. The Western Wall, it is claimed, was the "hitching post" where the Prophet tied his winged steed in "The Night Journey" before ascending into heaven. www.arabicnews.com/ansub/Daily/Day/010428/2001042829.html. (11344)
- 24 Mark Ami-El, "Destruction of the Temple Mount Antiquities," August 2002, Jerusalem Center for Public Affairs, August 1, 2002 at: www.jcpa.org/jl/vp483.htm. (11567)
- 25 Dore Gold, "Jerusalem in International Diplomacy." (10747)
- 26 Judge, Sir Elihu Lauterpacht "Jerusalem and the Holy Places." The Anglo-Israel Association, October 1968. Lauterpacht was Judge ad hoc of the International Court of Justice. He also published "Aspects of the Administration of International Justice." (1991) He is the Director, Research Centre for International Law at Cambridge University, and Member, Arbitration Panel, World Bank Centre for the Settlement of Investment Disputes.
- 27 *Ibid.*
- 28 Professor Julius Stone, "Israel and Palestine - Assault on the Law of Nations" (*Johns Hopkins University Press*, 1981). This work represented a detailed analysis of the central principles of international law governing the issues raised by the Arab-Israel conflict. Professor Stone was recognized as one of the twentieth century's leading authorities on the Law of Nations and one of the world's best-known authorities in both Jurisprudence and International Law. His 26 major works include the

authoritative texts “Legal Controls of International Conflict, Aggression and World Order.” The “International Court and World Crisis” and “The Province and Function of Law.”

- 29 All citizens of the State of Israel were denied access to the Holy Places under Jordan control.
- 30 Draft resolutions attempted to brand Israel as aggressor and illegal occupier as a result of the 1967 Six-Day War were all defeated by the UN General Assembly and the Security Council.
 A/L.519, 19 June 1967, submitted by: the Union of Soviet Socialist Republics “Israel, in gross violation of the Charter of the United Nations and the universally accepted principles of international law, has committed a premeditated and previously prepared aggression against the United Arab Republic, Syria and Jordan ...” (emphasis added) at: <http://domino.un.org/unispal.nsf/9a798adbf322aff38525617b006d88d7/2795fff6b58b212c052566cd006e0900!OpenDocument>. (10919)
 A/L. 521, 26 June 1967, submitted by: Albania “Resolutely condemns the Government of Israel for its armed aggression against the United Arab Republic, the Syrian Arab Republic and Jordan, and for the continuance of the aggression by keeping under its occupation parts of the territory of these countries;” (emphasis added) at: www.mfa.gov.il/MFA/Foreign%20Relations/Israels%20Foreign%20Relations%20since%201947/1947-1974/28%20Draft%20Resolution%20by%20Albania%20at%20the%20Emergency%20Se. (10921)
 A/L. 522/REV.3*, 3 July 1967, submitted by: Afghanistan, Burundi, Cambodia, Ceylon, Congo (Brazzaville),Cyprus, Guinea, India, Indonesia, Malaysia, Mali, Pakistan, Senegal, Somalia, United Republic of Tanzania, Yugoslavia and Zambia. “Calls upon Israel to withdraw immediately all its forces to the positions they held prior to 5 June 1967” at: <http://domino.un.org/unispal.nsf/0/76bf6a75b8482d15052566c6006560d4?OpenDocument>. (10918)
 A/L.523/Rev.1, 4 July 1967, submitted by: Argentina, Barbados, Bolivia, Brazil, Chile, Colombia, Costa Rica, Dominican Republic, Ecuador, El Salvador, Guatemala, Guyana, Honduras, Jamaica, Mexico, Nicaragua, Panama, Paraguay, Trinidad and Tobago and Venezuela. “Israel to withdraw all its forces from all the territories (emphasis added) occupied by it as a result of the recent conflict;” at: <http://domino.un.org/unispal.nsf/9a798adbf322aff38525617b006d88d7/510ef41fac855100052566cd00750ca4!OpenDocument>. (10920)
- 31 Judge, Sir Elihu Lauterpracht, “Jerusalem and the Holy Places,” p. 11.
- 32 Professor, Judge Schwebel. *What Weight to Conquest?* in “Justice in International Law,” *Cambridge University Press*, 1994.
- 33 “What started the “al-Aqsa” Intifada in September 2000?” at: www.palestinefacts.org/pf_1991to_now_alaqsa_start.php. (10751)
- 34 “Suicide bombing at the Sbarro pizzeria in Jerusalem, August 9, 2001,” at: www.mfa.gov.il/mfa/mfaarchive/2000_2009/2000/10/Suicide%20bombing%20at%20the%20Sbarro%20pizzeria%20in%20Jerusalem. (10752)